

Sijas Akkerman, Natuur & Milieu

‘Schadelijke gewasbeschermingsmiddelen alleen op recept’

Stichting Natuur & Milieu zet zich in voor een duurzame samenleving. Een van de beleidsthema's is voedsel. Volgens Sijas Akkerman, hoofd Voedsel bij Natuur & Milieu, zijn gezonde en meer duurzame oplossingen nodig om de groeiende wereldbevolking structureel te kunnen voeden. Gewasbescherming is daarbij een speciaal aandachtspunt.

Volgens Akkerman moeten gewasbeschermingsmiddelen slimmer en het liefst beperkter worden gebruikt. ‘Want grootschalig gebruik kan leiden tot gevaarlijke en onacceptabele risico's voor mensen, dieren en milieu; bijvoorbeeld voor het oppervlaktewater.’

Natuur & Milieu is van mening dat er de afgelopen jaren weliswaar veel is gediscussieerd over gewasbeschermingsmiddelen, maar dat

er weinig gebeurt om het probleem aan te pakken. Akkerman: ‘De eerste Nota Duurzame gewasbescherming kwam en ging, net als de tweede, maar de deadline voor het behalen van de doelen schoof maar op. Het lijkt erop dat de regering het onderwerp niet hoog op de agenda heeft staan. Inmiddels zijn er talloze onderzoeken en rapporten, maar we missen een gerichte aanpak op de meest schadelijke middelen.’

Risicolijs Gewasbeschermingsmiddelen

De eerste stap op weg naar een aanpak is vaststellen welke middelen het schadelijkst zijn: 'Daarom hebben wij adviesbureau CLM opdracht gegeven voor een vergelijkend onderzoek van alle bekende 'rode of zwarte lijsten' waarop gewasbeschermingsmiddelen voorkomen. Er is dus gekeken naar bestaande lijsten van middelen die slecht zijn voor de gezondheid van mensen, planten of dieren, of die een gevaar vormen voor bijvoorbeeld de bodem of de waterkwaliteit. De middelen die het meest op deze lijsten voorkomen, beschouwen we als de schadelijkste middelen, waar we ons op willen richten. Dat betekent: maatregelen nemen of uitfaseren!'

Wat is de belangrijkste conclusie van dit rapport?

Akkerman: 'Er is een aantal middelen dat op alle lijsten voorkomt: het gebruik daarvan willen wij dus aan strakkere regels binden of helemaal verbieden. Probleem daarbij is dat dit door het Ctgb toegelaten middelen zijn. Het Ctgb gaat bij toelating uit van theoretische gebruiksvoorschriften en het beginsel van 'goede landbouwpraktijken'. Maar er zijn allerlei indicaties en redenen om aan te nemen dat de praktijk heel anders is. In dit kader zijn ook de verkoopcijfers van gewasbeschermingsmiddelen die Greenpeace medio februari naar buiten bracht, interessant. Boeren blijken vele malen meer gewasbeschermingsmiddelen te kopen dan ze volgens eigen zeggen gebruiken. Leggen ze enorme voorraden aan of spuiten ze toch meer en op andere teelten dan volgens de gebruiksvoorschriften is toegestaan?'

Wat is jullie doel met deze lijst?

Akkerman: 'Wij vragen van de rijksoverheid om nu echt de regie te pakken op dit dossier: het is na jaren van talmen duidelijk dat de landbouwsector dit niet zelf gaat regelen. Wij pleiten voor een interimwet voor de reductie van bestrijdingsmiddelen, gericht op het meteen uitfaseren van de 20 meest schadelijke middelen. Extra belasting op deze middelen kan daarbij een extra aansporing vormen. Alleen in uitzonderlijke gevallen, als het echt niet anders kan, zouden gevaarlijke chemische middelen 'op recept' verkrijgbaar moeten zijn. Daarnaast moet er een stevig communicatie- en opleidingstraject worden ontwikkeld voor de landbouw; zeg maar

een heropvoedingsprogramma over 'goede landbouwpraktijken'. Boeren moeten zich veel meer dan nu het geval is bewust worden van wat ze aan het doen zijn: het vergiften van de natuur én de mens. Terwijl er goede, groene alternatieven zijn, die ook op wereldschaal kunnen zorgen voor voldoende opbrengsten om iedereen te voeden.'

Wat houdt jullie actieplan met Tuinbranche Nederland in om de teelt van bloemen, planten en bomen te verduurzamen?

Akkerman: 'Omdat de politiek weinig actie onderneemt, ontwikkelen wij zelf initiatieven. Eerder gebeurde dat al met Albert Heijn, de grootste inkoop van fruit en groente in Nederland. Nu werken we samen met Tuinbranche Nederland om ervoor te zorgen dat alle tuincentra inkoopvoorwaarden gaan hanteren, waarin het de telers stapsgewijs verplicht wordt om het gebruik van bestrijdingsmiddelen terug te dringen. Als de klant erom vraagt, zijn de producenten namelijk best bereid stappen te ondernemen, al is het maar om hun omzet niet in gevaar te brengen. Wij zorgen in zo'n traject voor communicatie, informatie en advies. Er is nog flink wat winst te behalen op dit gebied. Onderzoek van Greenpeace toonde onlangs aan dat veel planten in tuincentra bespoten zijn met schadelijke of soms zelfs verboden middelen. Zo bleken er op buddleia's, die mensen kopen om vlinders en andere insecten aan te trekken, middelen te zitten die zeer schadelijk zijn voor vlinders...'

Wat zijn in jullie ogen de grootste bedreigingen voor de waterkwaliteit in Nederland?

Akkerman: 'Naast gewasbeschermingsmiddelen zien wij vooral risico's bij medicijnresten, nanodeeltjes en helaas ook nog steeds meststoffen. In 60% van de sloten en kanalen in landbouwgebieden is het gehalte fosfaten en nitraten nog steeds te hoog. De overheid toont weinig ambitie, terwijl dit echt een groot probleem is. Er zijn in Nederland regionaal enorme mestoverschotten, waardoor er onder andere illegale dumping plaatsvindt, bijvoorbeeld door verschillende lagen mest op een terrein te spuiten. Met als gevolg: uitspoeling naar het oppervlaktewater en zelfs naar het grondwater. Ook wordt er veel mest getransporteerd van het ene gebied naar het andere. Zo tref je op Groningse akkers regelmatig mest aan uit

'STREVEN NAAR CHEMIE-
VRIJE LANDBOUW, TENZIJ...'

Gewasbeschermingsmiddelen en drinkwater

Schoon water is de directe randvoorwaarde voor een betrouwbare drinkwatervoorziening en daarmee een pijler voor de volksgezondheid. Voor de drinkwatersector is het dan ook van groot belang om de kwaliteit van ons grond- en oppervlaktewater te borgen en te verbeteren. Verontreiniging van het oppervlaktewater en grondwater met gewasbeschermingsmiddelen is een van de problemen waar de drinkwatersector tegenaan loopt. Vewin is hierover met diverse stakeholders in overleg, zoals de producenten, de land- en tuinbouw en natuur- en milieuorganisaties. Met al deze partijen heeft Vewin een goede samenwerking, bijvoorbeeld in de Dialoog duurzame gewasbescherming. Twee van deze partners zijn Nefyto en Stichting Natuur en Milieu.

Brabant of Limburg. Wij zien hier in ieder geval een schone taak voor toezichthouders zoals de NVWA en de ILT.'

Liever dure sokken

'Wij pleiten voor een dubbele aanpak: aan de bron en 'end of pipe'. Een voorbeeld: in sokken en andere kledingstukken wordt zilverjodide toegevoegd tegen zweetgeur. Bij de goedkope sokken van de Hema zijn de nanodeeltjes na drie keer wassen uit het weefsel en komen ze dus in het riool. Er bestaan ook duurdere sokken, waar de zilverjodide is meegeweven in het garen, waardoor ze er nauwelijks uitspoelen. Wij zeggen: belast of verbied die goedkope producten, en zorg voor voorlichting richting de consument. Nu weet bijna niemand wat er precies in de producten zit die hij koopt of gebruikt, en wat dat met het milieu doet. Naast die bronaanpak zou je ook moeten investeren in een extra zuiveringsstap.'

Hoe kijken jullie aan tegen termen als 'groene' gewasbeschermingsmiddelen en 'laag-risicomiddelen'?

Akkerman: 'Uiteraard zien wij liever laag-risicomiddelen dan hoog-risicomiddelen. Maar de naam zegt het al: er zitten nog steeds risico's aan. Ons uiteindelijke doel is exclusieve toepassing van écht groene, niet-chemische gewasbeschermingsmiddelen: sluiwespen, plantenextracten, etherische oliën, enzovoort. Wij zijn dan ook blij met de brief van 2 december 2014 van toenmalig staatssecretaris Dijkema aan de Tweede Kamer, waarin zij toezegt de procedure voor toelating van laag-risicostoffen te vereenvoudigen of versnellen.'

Green Deal Groene Gewasbeschermingsmiddelen

In 2013 sloot het ministerie van Economische Zaken een Green Deal Groene Gewasbeschermingsmiddelen met LTO, Natuur & Milieu, Bionext, Artemis, Nefyto, NVWA en Ctgb. Het project Green Deal rekent middelen van natuurlijke oorsprong met een laag risico voor mens, dier, milieu en niet-doelwit-organismen tot de 'groene' gewasbeschermingsmiddelen; dat kunnen zijn:

- planten, dieren, micro-organismen;
- bepaalde mineralen;
- nagemaakte middelen die identiek zijn aan de natuurlijke stof.

Welke oplossingen of innovaties vinden jullie het meest kansrijk?

Akkerman: 'De eerste grote stap: maak gesloten systemen, bijvoorbeeld door in de tuinbouwkassen een gesloten kringloop te creëren met een eigen waterzuivering en hergebruik van water en grondstoffen. Investeer vanuit de onderzoeksfondsen van de topsectoren in research op het gebied van groene gewasbescherming. En zorg voor educatie en kennisdeling om de boeren te helpen de mentale omslag te maken naar groene landbouw. Streef naar geïntegreerde teeltsystemen die zo robuust zijn dat ze tegen een stootje kunnen en zichzelf gezond kunnen houden. Zet ICT in om de toepassing van gewasbeschermingsmiddelen te beperken tot die gebieden waar het echt noodzakelijk is. Er is prachtige beslismentondersteunende software die boeren precies laat zien wanneer ze wel of juist niet moeten spuiten.'

'Meer in het algemeen vinden wij het hoog tijd om door te pakken op het gebied van gewasbescherming en de mestproblematiek, om ervoor te zorgen dat we ons water niet vergifigen. Dat geldt voor alle stakeholders: de rijksoverheid, de waterschappen, provincies, gemeenten, de NVWA, LTO. De giftige stoffen die we in de natuur brengen, hebben negatieve gevolgen voor de biodiversiteit en daarmee voor de veerkracht van het systeem. Dat leidt tot vervuiling van ons voedsel en water, maar uiteindelijk ook tot een lagere voedselproductie, doordat de bestuiving door bijen en andere insecten onder druk komt te staan. Het huidige landbouwmodel op basis van chemie is fossiel en achterhaald; de enige duurzame weg is de groene weg.'

Verhoogd risico bij 55% van de gewasbeschermingsmiddelen

Alle 238 bestrijdingsmiddelen die in 2015 zijn toegelaten in Nederland, zijn onderzocht door landbouwadvisbureau CLM. Hiervoor is een kleurenindeling gemaakt, waarbij rood staat voor zeer verhoogd risico, oranje voor verhoogd risico en groen voor gemiddeld of laag risico.

Van de 238 stoffen zijn er volgens de gehanteerde systematiek 89 rood, 41 oranje en 108 groen. Dat betekent dat ruim de helft van de toegelaten middelen (55%) een verhoogd risico heeft op een of meerdere criteria (oranje en rood bij elkaar).

Meer informatie over de Risicolijst Gewasbeschermingsmiddelen: www.natuurenmilieu.nl, onder pers, of scan de QR-code

